

МОДЕЛЮВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ І ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ У КОНТРАСТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КВАНТИФІКАТОРА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ “LITTLE” АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

АНАН'ЄВА О. С.

Буковинська державна фінансова академія

Категорія числа в англійській мові виражається здебільшого за допомогою числівників та квантифікаторів невизначеності. Квантифікатори належать до підрозділу детермінативів. Вони надають нам інформацію стосовно кількості іменника, перед яким вони вживаються в іменникових словосполученнях. Основна різниця між числівниками та квантифікаторами полягає в тому, що попередні виражають точну кількість речей, а останні – не виражають певного числа предметів (речовин чи речей). Квантифікатори в англійській мові представлені словами: *some, any, no, many, much, little, few, a few, all, plenty, several, more* та іншими.

Вивчення процесу квантифікації в мові почався з робіт Барвіса та Купера, Хіггіботама та Мея, Кінана та Ставі. Продовжили дослідження цього процесу за надбаннями попередників такі вчені, як Дж. Ченнел, К. Бах, Л. Метьюсон, М. Куп Гланзберг, Н. Арутюнова, В. Левицький, Б. Тошович Л. Грижак та інші. До цього часу не було проведено концептуального аналізу та не було побудовано концептуальної системи квантифікаторів невизначеності англійської мови.

Наше дослідження базується на вивченні квантифікатора невизначеності “little”, моделюванні концептуальної системи та побудові лексико-семантичного поля “little”. Ми проводимо дослідження на лексичному, граматичному та семантичному мовленнєвих рівнях.

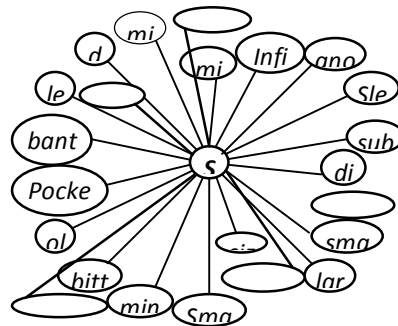
Метою даної статті є системне дослідження семантики квантифікатора невизначеності “little”, щоб виявити дистрибутивні особливості його вживання та виокремити компоненти лексичного значення досліджуваного квантифікатора. Все це дасть нам можливість змоделювати концептосферу “little”.

Актуальність дослідження полягає в проведенні інтегрального семантичного аналізу квантифікатора невизначеності англійської мови “little”.

Об'єктом дослідження є квантифікатор невизначеності “little” у мовній компетенції. Предмет аналізу – функціональні, семантичні та функціонально-семантичні відношення квантифікаторів у системі мови.

Концептосфера квантифікатора невизначеності “little” пов'язана з наступними словами та виразами: *little, fiddling, footling, Lilliputian, small, miniscule, slight, much, less, lowercase, size, smallness, littleness, subatomic, bantam, diminutive, midget, lesser, microscopic, microscopical, gnomish, elfin, elflike, bitty, bittie, teensy, teentsy, atomic, dwarfish, large, big, small indefinite quantity, small indefinite amount, tall, stature, height, shortness, short, half-length, compact, heavyset, stocky, dumpy, low-set, thick, short-stalked, truncation, low, pint-*

size, pint-sized, runty, sawed-off, squab, squabby. Графічно концепт “little” представлений на Рис. 1, де кожен овал означає слово, яке утворює концептосферу “little”.

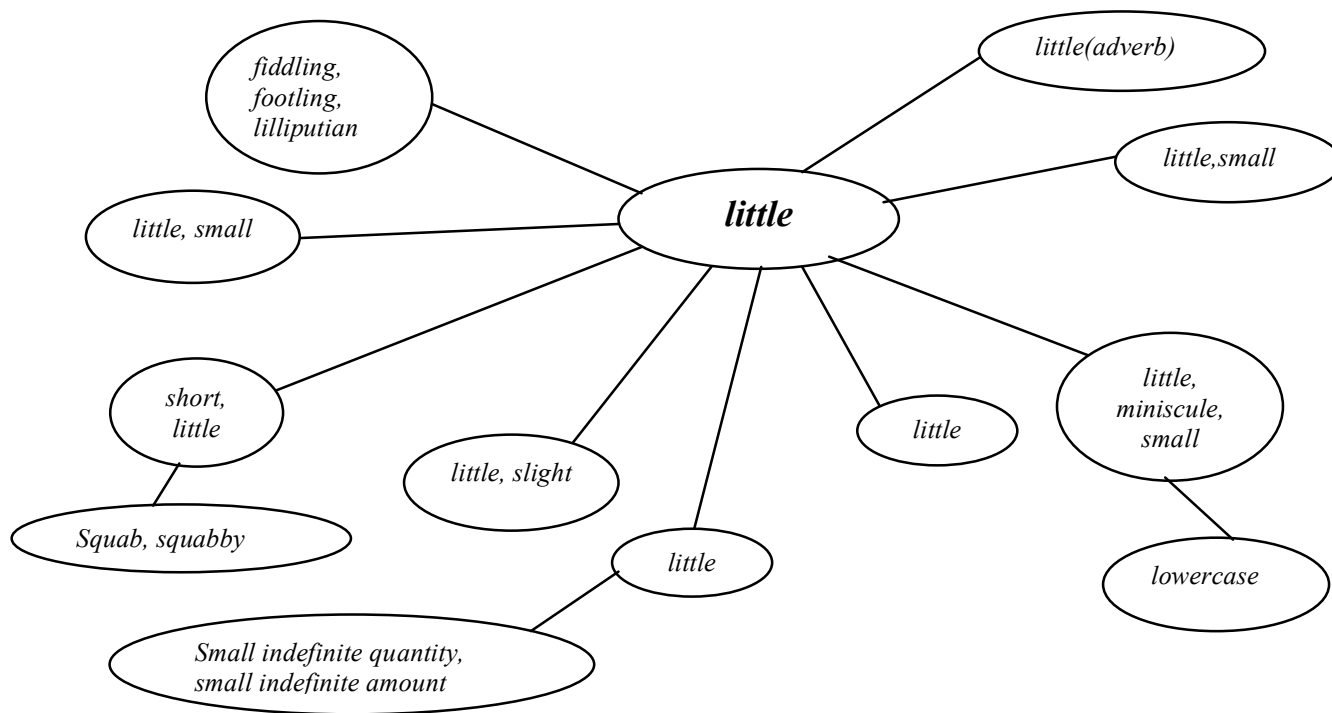
Рис. 1. Концептосфера квантифікатора “small/little”

Рисунок 1 включає в себе іменники (*size, smallness, littleness*) та прикметники (*little, atomic, dwarfish, micro, undersize, microscopic, infinitesimal, minute, gnomish, slender, slim, subatomic, dinky, miniscule, smallish, large, big, half-size, bitty, teensy, elfin, olive-sized, pocket-size, pocketable, diminutive, lesser*). Усі слова зображені навколо “small, little” об’єднані спільним значенням, а точніше, компонентом значення: *little, atomic, dwarfish, micro, undersize, microscopic, infinitesimal, minute, gnomish, slender, slim, subatomic, dinky, miniscule, smallish, half-size, bitty, teensy, elfin, olive-sized, pocket-size, pocketable, diminutive, lesser*; крім слів “large” та “big”, які є протилежними за значенням до “small/little”. Таким чином представлена концептосфера квантифікатора невизначеності “little” у значенні “small”.

Але концептосфера квантифікатора невизначеності “little” може також мати інший вигляд (Рис. 2). На Рис. 2 концептосфера квантифікатора представлена іменниками (*little, small indefinite amount, small indefinite quantity*), прислівник (*little*) та прикметники (*fiddling, footling, lilliputian, little, small, short, slight, miniscule, squab, squabby, lowercase*). Слова, які формують концептосферу поєднує спільне значенням: *little – little, small indefinite amount, small indefinite quantity, fiddling, footling, lilliputian, little, small, short, slight, miniscule, squab, squabby, lowercase*.

Дефініційний аналіз словникових значень квантифікатора “little” представлений нижче необхідний для подальшого аналізу компонентів значення квантифікатора

невизначеності “little”. Сферою нашого дослідження ми визначили наступні тлумачні словники англійської мови: Oxford Advanced Learner’s Dictionary (2005), Encarta Dictionary (2009), Collins Dictionary (2006) та Webster Dictionary (2009). Ми систематизуємо словникові значення квантифікатора невизначеності “little” для подальшого аналізу компонентів його значення, тобто проведення компонентного аналізу.

Рис. 2. Концептосфера квантифікатора “little”

Виокремлено словникові значення лексеми “little”, які трапляються у досліджених словниках, і вони є наступними:

1) small;	11) of small or less than average size;
2) young;	12) endearingly familiar; dear;
3) younger;	13) contemptible, mean, or disagreeable;
4) small and pleasant;	14) (of a region or district)resembling another country or town in miniature;
5) short;	15) in a small amount; to a small extent or degree; not a lot;
6) trivial;	16) used after an adj. to show affection or dislike, esp. in a patronizing way.
7) a little/small quantity;	
8) not much;	
9) hardly;	
10) not often;	

Компонентний аналіз проводиться для визначення компонентів лексичного значення слова. Для цього також необхідне дослідження тлумачних словникових значень, у нашому випадку значень квантифікатора невизначеності “little”, для виокремлення компонентів його лексичного значення у тлумачних словниках, які ми використовували у дефініційному аналізі. Результати компонентного аналізу квантифікатора невизначеності “little” представлені у Табл. 1.

З Табл. 1 ми бачимо, що у словниках чотири рази трапляються такі компоненти лексичного значення квантифікатора невизначеності “little”, як

“young”, “not much”. Вони присутні у всіх досліджуваних тлумачних словниках. У той час, як інші компоненти з’являються у трьох тлумачних словниках англійської мови: “small”, “short” та “in a small amount; to a small extent or degree; not a lot”. У двох тлумачних словниках зустрічаються такі компоненти лексичного значення квантифікатора, як “small and pleasant” та “trivial”; “a little/small quantity”, “hardly” та “not often”; “contemptible, mean, or disagreeable”; “used after an adjective to show affection or dislike, especially in a patronizing way”. Найрідше трапляються такі компоненти значення, як “younger”, “of small or less than average size”, “endearingly familiar; dear”, “(of a region or district)resembling another country or town in miniature”, лише по одному разу у досліджуваних словниках.

Таблиця 1

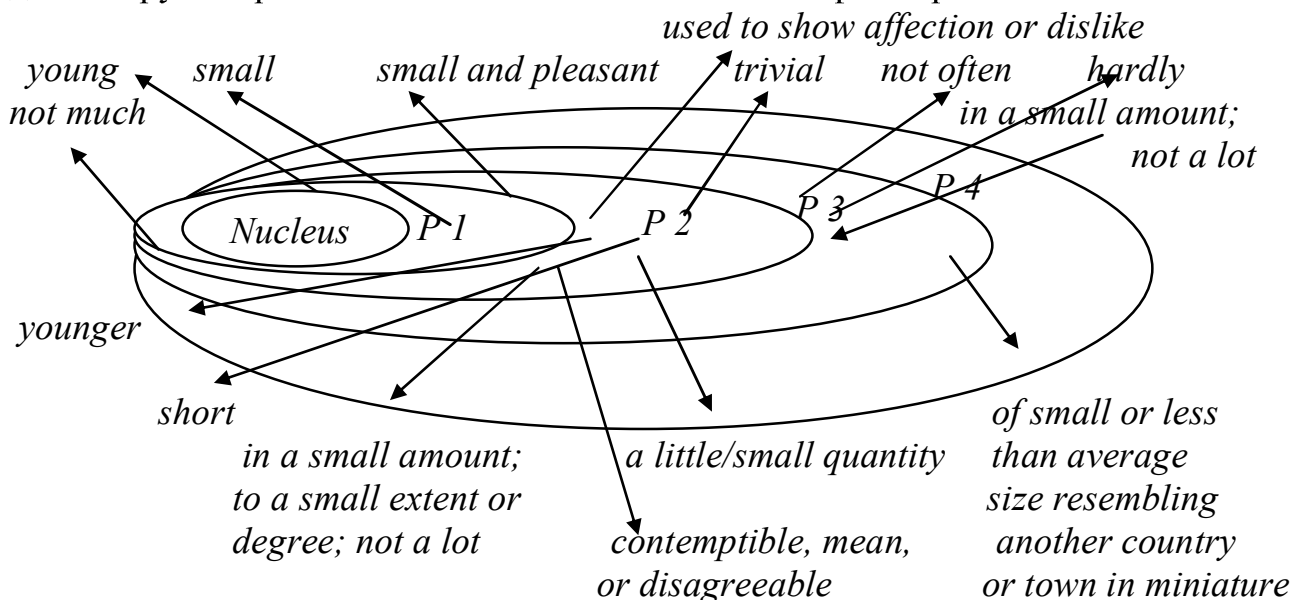
Компонентний аналіз лексеми “little”

№	The meaning of the lexeme	Oxford Advanced Learner’s Dictionary	Encarta Dictionary	Collins Dictionary	Webster Dictionary
1.	<i>Small</i>	+	+	–	+
2.	<i>Young</i>	+	+	+	+
3.	<i>Younger</i>	–	+	–	–
4.	<i>Small and pleasant</i>	–	+	–	+
5.	<i>Short</i>	+	+	–	+
6.	<i>Trivial</i>	+	+	–	–
7.	<i>A little/small quantity</i>	–	+	+	–
8.	<i>Not much</i>	+	+	+	+
9.	<i>Hardly</i>	–	+	+	–
10.	<i>Not often</i>	–	+	+	–
11.	<i>Of small or less than average size</i>	–	–	+	–
12.	<i>Endearingly familiar; dear</i>	–	–	+	–
13.	<i>Contemptible, mean, or disagreeable</i>	–	–	+	+
14.	<i>(of a region or district)resembling another country or town in miniature</i>	–	–	+	–
15.	<i>in a small amount; to a small extent or degree; not a lot</i>	+	–	+	+
16.	<i>Used after an adj. to show affection or dislike, esp. in a patronizing way</i>	+	–	–	+

Наступний крок нашого дослідження – це побудова мікро лексико-семантичного поля квантифікатора невизначеності “little”, що дасть нам змогу

показати, що даний квантифікатор виражає неозначену кількість (Рисунок 3).

Лексема “little” є ядром даного поля, а інші конституенти його значення формують периферію лексико-семантичного поля. Компонентний аналіз квантифікатора невизначеності “little”, представлений у Табл. 1, показує частоту вживання зареєстрованих словникових компонентів значення, а Рис. 3 демонструє мікро лексико-семантичне поле квантифікатора “little”.

Рис. 3. Мікро лексико-семантичне поле “little”

Ядро представлено квантифікатором “little”, а периферія – компонентами значення квантифікатора “little”, “young”, “not much”, “small”, “short”, “in a small amount; to a small extent or degree; not a lot”, “small and pleasant”, “trivial”, “a little/small quantity”, “hardly” та “not often”, “contemptible, mean, or disagreeable”, “used after an adj. to show affection or dislike, esp. in a patronizing way”, “of small or less than average size”, “endearingly familiar; dear”, (of a region or district) resembling another country or town in miniature.

Найближче до ядра знаходяться такі компоненти значення, як “little”, “young”, “not much”, і вони формують перший рівень периферії (P 1), а компоненти “younger”, “of small or less than average size”, “endearingly familiar; dear”, “(of a region or district)resembling another country or town in miniature” розташовані на крайньому рівні периферії (P 4).

На основі вище проведеного дослідження, тобто проведених концептуального, дефініційного та компонентного аналізів, ми можемо зробити висновок, що квантифікатор невизначеності “little” виражає неозначену кількість, більш того, найпоширенішими компонентами значення лексеми “little” є “young”, “not much”. Нами побудоване мікро лексико-семантичне поле, структуровані лексичні компоненти значення та сформована концептосфера квантифікатора невизначеності “little”.

Результати, представлені у даній статті, надають матеріал для подальшої побудови функціонально-семантичного поля лексеми “little”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Проблема числа / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Квантификативный аспект языка. – М. : Индрик, 2005. – С. 5–21.

2. Грижак Л. Детермінація та індикація в системі англійської мови / Л. Грижак, Т. Ніколаєва // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес. – Чернівці : Рута, 2004. – С. 64–66.
3. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / Виктор Васильевич Левицкий. – Черновцы : Рута, 2004. – 190 с.
4. Тошович Б. Квантитативная категоризация и категориальная квантификация / Б. Тошович // Логический анализ языка. Квантификативный аспект языка. – М. : Индрик, 2005. – С. 104–126.
5. Wiese H. Numbers, language, and the human mind / H. Wiese. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 239 p.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИЧНОГО ВИРАЖЕННЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

БАГАН М. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідники категорії заперечення багато уваги приділили аналізу функціональних параметрів спеціалізованих граматичних та лексичних засобів негачії [6; 7; 8]. Відзначено також широкі можливості непрямой реалізації заперечення за допомогою усталених напівфразеологізованих конструкцій, риторичних питань, іронії [1; 4; 7]. Цікавим явищем, яке досі залишалося поза увагою мовознавців, є метафоричне вираження заперечення. Переносне вживання слів справді часто уможливорює лаконічну й влучну експлікацію певних заперечних значень, пор.: *пусті обіцянки* – обіцянки, яких **не** виконують, яким **не** варто вірити; *тупикова ситуація* – ситуація, з якої **немає** виходу; *липові оцінки* – оцінки, які **не** відображають справжній рівень знань кого-небудь. Метафоричне заперечення на відміну від граматичного менш категоричне, але емоційніше й колоритніше. Не випадково О. І. Глазунова цілком справедливо називає метафору “мініатюрою театральнo-художньою композицією”, що “ситуативно розкриває певний ідейний зміст чи комплекс значень ментального рівня, які жодним іншим способом не можуть бути передані” [2, с. 65].

Мета цієї статті – проаналізувати структуру поширених в українській та англійській мовах метафор із заперечним значенням, з’ясувати їхні мотиваційні ознаки, установити найпродуктивніші типи переносних заперечних значень у кожній мові. Зіставний аспект дослідження обрано з огляду на специфічність метафоротворення у різних мовах. Як слушно зазначає О. П. Левченко, “традиції перенесення інформації з одного концептуального простору в інший (чи змішування просторів) пов’язані з культурою (міфологічною, релігійною, політичною, історичною тощо терміносистемами) певного народу” [5, с. 120]. Зіставне вивчення метафор із заперечним значенням посприяє уточненню відомостей про можливості мовленнєвих виявів категорії заперечення та про особливості його когнітивно-образної реалізації в неспоріднених мовах.

За нашими спостереженнями, найчастіше за допомогою метафор в порівнюваних мовах передають такі заперечні значення: 1) безпідставності,